

ראש ישיבת סלבדוקא הגאון רבי דב לנדו שלי

"אברכי הכולל ובניהם – הם מחזיקי העד וקיום האידישק תלדי רק בה

שליט"א, בשיחה מיוחדת במעונו ל'מוסף שבת קדש':

שליט"א, בשיחה מיוחדת

◆ מיוחד ל'מוסף שבת קדש', לקראת יום מתן תורתנו: שיחת חג מאלפת ומרוממת במעונו של ראש ישיבת סלבודקא, הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א, המעביר מסר חד וברור: לימודם העיוני והמעמיק של אברכי הכוללים – הוא הוא המחזיק את העולם: "בלי אברכים אין אידישקייט" ◆ ומסר נשוא החיל, ועמו חידוש נפלא למעשה: וי לעשות חגיגת 'סיום' בתום לימוד סוגיה כראוי עם שיטת הרמב"ן ◆ אני חומה – זו כנסת ישראל ◆

◆ דיאיון: הרב ישראל פרידמן ◆

◆ כתיבה: מערכת מוסף שבת קדש ◆

שעת ליל בנבעת סלבודקא בבני ברק.

בניין ישיבת כנסת ישראל – סלבודקא חשוך, דומם. בימים כתיקונם, שעת סדר שלישי סואנת היא, קול רעש גדול בוקע מכאן, ולילה כיום יאיר. אלא שימים לאו כתיקונם הם. ימי קורונה, והפה שציווה עלינו בתורתו הקדושה "והגית בו יומם ולילה", מחמיר בפיקוח נפש וציווה עלינו לעת הזאת "ונשמרתם מאד לנפשותיכם".

במורד רחוב הרב שר, חצר זרועה סטנדרים ובימה מאולתרת, ו'מתקן קורונה' – שני מקלות מטאטא ביניהם משוכה יריעת ניילון – סמוך לו, לתוספת הגנה. חברי מערכת 'מוסף שבת קדש' ממתינים בסבלנות, עד שבדירת הקרקע בבניין הסמוך תושלמנה ההכנות.

לפני כחצי שעה פרקו אנשי 'יתד נאמן' כאן, בדירתו של ראש ישיבת סלבודקא, הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א, מחיצות מיוחדות ואף אמצעי הגברה, בכדי לאפשר שמיעת מילה בסלע משתי צדי מחיצת הקורונה שנבנתה לשם קיומה של שיחת החג העתידה להתקיים במעונו של ראש הישיבה שליט"א.

הכל יודעים, כי שמירה מעולה נוהג הגאון הגדול ראש ישיבת סלבודקא שליט"א בעצמו ובבני ביתו, ואף שיחה זו לא אושרה קודם קבלת חוות דעת מוסמכת על אופני קיומה בהגנה לפנים מהגנה,

ישמירה מעולה כהנה וכהנה.

ומיד בכניסתנו נגלה, כי לא ב'נערות' עסקינו, או פחד מיותר שאינו במקומו. האווירה נינוחה, שופעת ידידות וקירבה. אין כאן לחצים וחרדות שאינן במקומן. תוקף שלטון התורה, שהדרה של סלבודקא ומשנתו של מרן בעל החזון איש זצוק"ל נמזגות בו כהדר, דין גרמא לגשת גם לסוגיה זו ש'קורונה' שמה, במלוא הרצינות וכובד הראש. ועל כן, משהונחו בקיומנו הצנוע של ראש הישיבה מתקני החציצה כהורות אנשי מקצוע הרפאה, הרי שוב נחה דעתו להכניסנו לשיחה במעונו.

לקראת זמן מתן תורתנו, נכנסנו על בהונות למעונו של מי שקיבל ומסרה, מי שדלה מלוא לוגמיו מבארם של גדולי הדור שהיה, כדי להשקות עדרים בתורה, בדרך הלימוד ובהשקפת התורה, כדי להיות לו לפה לרובות כהכנה לקבלת התורה.

מלכתחילה כבר נמסר לנו, כי אש קודש יוקדת בו בגאון הגדול שליט"א ובלהבותיה הוא מחמם את הזוכים להגיע בד' אמותיו, של תורה יראה והלכה: רוממות מעלת אברכי הכוללים. בשנה הקודמת, זכה 'מוסף שבת קדש' לשמש במה למשנתו זו, ולשנה זו, זוכים אנו להיכנס למעונו, ולשמוע מפיו דעת תורה צרופה אורות סוגיה נוקבת ומחזיתית זו. מתוך נעמיות לבו ומאור פניו של הגאון הגדול רבי רב שליט"א, חשים אנו שעת רצון מיוחדת, והשיחה גם גילשת לדברי הימים, טובות זיכרונות ותולדות גדולי הדורות אלופי ומאורי ישראל.

עבודה קשה שבמקדש 'ידיעה בעיון העמוק'

■ מה בין 'לומד תורה' ל'בן תורה'?

ראו. המושג 'בן תורה' הוא מושג שמשמעותו מופיעה כבר בחז"ל, ובכל דור ודור ישנה את המשמעות שלו למושג הזה 'בן תורה'. אני אכוון את דבריי למושג זה ברור שלנו.

וגם ברורנו, המושג הזה יכול להתפרש על בחורים הלומדים בישיבות, על מגידי שיעורים בישיבות, על אנשים יקרים הקובעים זמן ללימוד התורה, אך אני מבקש להתייחס דווקא לציבור מסוים ומיוחד: ציבור אברכי הכוללים, עמלי התורה.

ישנם הרבה אברכים שלומדים תורה, כן ירבו, וצריך לדעת: העולם עומד עליהם! על האברכים שלומדים לימוד יסודי ומעמיק.

יכול אדם להכיר מעט את 'בבא קמא', אולי אפילו היכרות טובה, אך כל זה אינו דומה למי שזוכה ומשיג סוגיה אחת בבבא קמא בבחינות, עם כל חשבוניותיה, מיצוי הבנתה לעומקה, ומסקנותיה, ועם שיטות הראשונים

שלה. קל וחומר אם זוכה לכמה סוגיות, ומי מדבר אם יודע באופן זה את כל בבא קמא.

ולדעת את כל הש"ס באופן זה, זו הרי מעלה עצומה ועליונה. רבנו החזון איש כותב באיגרת על רבנו הגר"א, ש"ידע את כל התורה כולה בעיון העמוק". אנחנו רואים גם אצל רבנו רבי עקיבא איגר ועוד גדולי עולם, איך שבכל מקום שנשאלו ובכל סוגיה, בכל ד' חלקי שו"ע, השיבו בעומק, בחקיקה, בכירור הנושאים לפרטיהם, עומק ומיצויים עד למעשה בנידונים שנשאלו, וזו שליטה ב'עיון העמוק'.

אין לנו כמובן תפיסה במושגים הללו של רבותנו גדולי עולם, אבל דרך זו צריכה לשמש עבורנו ככיוון ותפיסה. לימוד בעיון מעמיק של הסוגיה על כל פרטיה. זה לימוד של 'תלמיד חכם', לימוד שמצמיח 'תלמיד חכם', לימוד מעמיק, המביא לידי שליטה ברורה. המסקנות של הלומד ברורות, אי ההבנות שלו – גם הן ברורות לו, וכשהן לא ברורות לו, ברור לו היטב מה לא ברור לו...

זהו לימוד אמיתי! ישנם כאלו 'ידענים', בעלי בקיאות וידע גדול מאד, זהו ידע של נצנוצי אורה. הם יודעים כמה פעמים מוזכר אמורא פלוני בכל פרק פלוני בש"ס. הנה, כעת למדתי מסכתא נזיר, יש שם ספק בגמרא (כב, כ), והביטוי הוא 'כי מתפיס איניש בעיקרא מתפיס או דלמא בצננא מתפיס'. והנה, אותו ספק יש גם בסוגיה בנדרים (יא, כ), אך שם הביטוי הוא 'בעיקרו קא מתפיס או בחיתרא קא מתפיס'.

המפרשים מסבירים שהיה נקרא 'צננא', כי היתה הוא 'קרי', משא"כ איסור. אבל ישנם כאלו, שמה שייזכרו מהסוגיה זה שבנדר אמרו 'צננא' ובנדרים אמרו 'חיתרא', או כיצא בזה. ויש כאלו שברוך זו או כעין זו יש להם "היכרות" עם הש"ס כולו, הלזאת 'בקי' ייקרא?

כמובן שזו דוגמה חריפה מידי לשטחיות, ובידאי שיש הרבה שמשננים גוף הסוגיה ויודעים לסכתה, אבל בצורה יבשה ללא חריזה לעומקה והבנתה. כי הדרך להיות למדן אמיתי ותלמיד חכם אמיתי היא להתייגע לדעת ולהבין את עומק הסוגיה ולבררה עד כמה שידו מגעת. זו צורת הלימוד הנכונה, והיא עבודה קשה שבמקדש.

בכל הדורות שמענו שכך למדו גדולי הדורות, מתוך עמל ויגיעה. כך ידוע ומפורסם אודות רבנו מרן החזון איש זצוק"ל, בלימוד מעמיק עד כלות הכוחות, וכבר ידוע מה שנתפרסם על מרן הגר"ח מבריסק זצוק"ל – אני שמעתי את הסיפור הזה מתלמידו, מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל – שהיה שקוע כל כולו בעומק העיון והמחשבה, ושתי ידיו היו משולבות מאחורי גבו, לפתע אחרי זמן רב, שאל בבהלה 'מה זה שתלוי עלי מאחורי גבי'. וזה למרות חריפותו וגאונותו הנוראה. כך נראית שקיעות אמיתית בלימוד.

מוזרדה שמש

שמחת 'סיום'

על סוגיה עם רמב"ן!

"ואני חוזר", לואט ראש ישיבת סלבודקא, וקולו הולך וגובר. מבלי משים, הוא גם נוקש בידי על השולחן: "האברכים היושבים בכוללים, ולומדים סוגיה אחר סוגיה בעיון ועמל – אלו תלמידי החכמים האמיתיים שלנו, הם מחזיקי העולם! הם יושבים ולומדים בעיון, ובוה עיקר מגמתם, ועסוקים בדיוק חברים, ובירור השאלות והקושיות, בזה הם עסוקים, בסכנות, בחשבוניות".

"ומה אתם חושבים", ממשיך הגאון הגדול רבי דב שליט"א, "שהם זוכים לשבת ב'מוזרחה' אבל אלו תלמידי החכמים האמיתיים! אני מכיר רבים כאלו, מכל החוגים, שיושבים ועמלים בעמל עיונה של תורה".

"ואני שוב אימר, מדובר בעבודה קשה. אינני בא לרפות ח"י ידיים, וכל אחד יעסוק ויעמול בדרגתו ולפי יכולותיו, אך אל לנו לייקר ולשבח רק את אלו שכבר 'סיימו ש"ס' כמה וכמה פעמים, על פני העמלים היקרים הללו, שיש מהם שטרם סיימו את הש"ס, אך אכפת להם, הם לומדים בעיון ועסוקים בזה, ולומדים שוב ושוב".

הוא ממשיך בקול גדול: "עלול להיות מצב שעמלי התורה הללו רואים שעושים חגיגות גדולות של סיומי ש"ס, והם באים לידי חלישות הרעה, 'מה כבר למדתי, עוד סוגיה ועוד סוגיה, וכל זה איננו שווה לי כי לא סיימתי ש"ס'. לא ולא! אלו הלומדים האמיתיים! את אלו יש להושיב ב'מוזרחה'!

"וכבר שמעתי שבמהלך חגיגות סיום הש"ס, שאלו הילדים את האבא – 'אבא, אתה כבר סיימת ש"ס?' וחמור מכך, שרואה את זה עקרת הבית, שיוצאת לפרנס את ביתה במסירות נפש, והיא שואלת את עצמה – לשם מה אני יוצאת, אם בעלי לא מסיים את הש"ס?"

"בשיעור שמסרתי בישיבה אמרתי באופן ברור: אברך שלמד סוגיה כדבעי עם רמב"ן בעומק העיון, יכול לעשות חגיגה גדולה כמו סיום הש"ס, ואף חגיגה גדולה יותר!"

"ולרעייתו של האברך הזה, שלמד את הסוגיה עם הרמב"ן אני אומר: אשךך ואשרי חלקך! את המאושרת עלי אדמות, אין זכיה בזכייתך!"

"אינני בא כמובן להוריד מדרגתו של כל לומד באשר הוא, וגם לרעייתו של האברך הלומד בעיון אין צורך לומר את זה בנכחותה של מי שבעלה לא הגיע לדרגה זו, אסור כמובן לגרום עגמת נפש לאף אחד ח"ו. אינני בא לאפיק מאף אחד, אך אני חש צורך גדול לבטא את הערכיות והיקר של העמלים בלימוד עיוני ומעמיק, שזה עסק ומגמתם כל היום. לא נכון שאנחנו נושיב ב'מוזרחה'!

רק את אלו שסיימו ש"ס, ואפילו אם נבחנו על כך, ולא נייקר את העמלים לדעת מה כתוב בכל סוגיה שלומדים לעומקה, ועסוקים לחזור ולשנן את תמצית הסוגיה בעיון, בהכנה ובבחינות".

ענינו של ראש ישיבת סלבודקא שליט"א בורקות ממש בדברו: "אח, כמה עמל מלא עונג וסיפוק רוחני זה לשבת ולעסוק בבירור מחלוקת של רמב"ן ו'בעל המאור' כשמבינים אותם לעומקם... אני זוכר, כאברך צעיר, אחרי התתונה ממש, למדתי עם החברותא (הגאון רבי מנחם פישל זצ"ל, מחותנו של הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל, חתנו של הגאון רבי דב זוכובסקי זצוק"ל, המכונה ר' בר'ל יאנובר) את הסוגיות של 'מוקצה', עם כל המחלוקות של הרמב"ן ובעל המאור, שיטות הרשב"א וכו', עד קונטרס המוקצה של החזון איש. היה לו לר' מנחם אופי מיוחד, הוא לא ויתר כמעט על אף נקודה..."

ללמוד או ללמוד? אברך כולל – מועיל לאחרים

■ ומה בדבר חובת לימוד ההלכה לאברך?
הלכה למעשה כל אחד חייב לדעת, ולשם כך חובה ללמוד משנה ברורה. בלי זה עלולים להיכשל ח"ו. וברוך ד' יש הרבה מו"צים כיום, וזה דבר טוב מאד וחשוב. אך את ההלכה למעשה בחיי יום יום כל אחד חייב לדעת. ולפעמים, גם מו"צים צריכים לשאול את האברכים... זה לא ביוזון. בכלל, שום דבר הוא לא ביוזון באמת. הדבר היחיד שהוא ביוזון, זה מי שמתעלם מהאמת.

■ ישנם אברכים שמבקשים להרחיב אופקים, ולהגדיל את ידיעותיהם בתורה.

זה דבר מבורך, אך חשוב לעשות זאת באופן מותאם ליכולות, ולקחת לימוד אפשרי. אספר לכם דוגמא, שאני כאברך צעיר, למדתי בחברותא עם בחור מהישיבה אז, היום הוא ראש ישיבה גדול, הגאון הגדול רבי משה יהודה שלזינגר שליט"א, ראש ישיבת קול תורה. קבענו אז חברותא ללימוד מסכתות כסדר, בצורת לימוד שאני קורא לה 'חצי עיון'. למדנו את הגמרא, עם קצת עיון כאן וכאן בדברי האחרונים, רעק"א, רש"ש, אך לא באופן שהתעכבנו בכל סוגיה וסוגיה, וכך למדנו וסיימנו כמה וכמה מסכתות, וכן אח"כ עם חברותא אחרים.

לא כל אחד מסוגל ובכני דווקא לצורה זו של לימוד, וכל אחד צריך להתאים את הלימוד שלו לנטייתו שלו ולצורת החשיבה שלו, אך יש לזכור – שעיקר הלימוד הוא הלימוד העיוני והמעמיק.

ראש ישיבת סלבודקא מכיב גם ראייה מקורית ליסוד זה: "בהסכמתו של הגאון רבי בן ציון בילסקער (הגאון רבי בן ציון שטרנפלד זצוק"ל, רבה של בילסק, ובעמח"ס שו"ת שערי

"לשם קיום

היהדות בדורנו,

לא די שתהיה

קבוצה נבחרת

של אברכי

כוללים. קיים

צורך קריטי

להרבות עוד

ועוד את ספסלי

הכוללים! כל

אברך אחד נוסף

חשוב. אף אחד

לא יכול לומר

שיש כבר מספיק

אברכים והוא

פטור! אין לומר

שיש כבר מספיק,

אלא צריך

להרבות ולעודד

עוד ועוד!"

■ אברכים רבים עמלי תורה, מתמודדים עם מצב כלכלי לא פשוט.

ראש הישיבה שליט"א נאנח אנחה של ממש: "אכן, זו שאלה חמורה. באופן אישי, אני מנסה לפעול ככל יכולתי, אני משוחח עם גבירים גדולים מחו"ל, אני כותב גם מכתבים, וחוזר על כך כדי שהכל ידעו שהעולם עומד על תורתם של האברכים. יש ב"ה כמה גבירים (ראש הישיבה שליט"א נוקב בשמות של כמה מהם), ממש מלאים אהבת תורה, וערים למצב הקשה, ועוזרים ומסייעים לאברכי הכוללים".

■ ומה אומרים לאברכים עצמם?

מה אני יכול לומר להם? ככל הרבר הזה: אשריהם ואשרי חלקם! אולי אני צריך לעמוד עם רמקול גדול ולצעוק את זה ברחובה של עיר, אבל אינני יכול... תאמרו זאת בשמי: אשריהם! עליהם העולם עומד!

ולא רק הם. הם, ונשותיהם, והבנים שלהם – הם מחזיקי העולם!

אזכרה ימים מקדם שאני קדשים דמשי

הגאון הגדול רבי דב שליט"א שב בתוך השיחה לימי נעוריו בישיבת פוניבז'. הוא נזכר בקשר שהיה לו לרבתי' – להבחל"ח – מרן הגר"ש רחובסקי זצוק"ל והגר"ד פוברסקי זצוק"ל, אף ש"בשלב מסוים עזבנו, קבוצת בחורים, את השיעורים".

■ מדוע?

התחלנו ללמוד סדר 'קדשים'. מרן הרב מפוניבז' זצוק"ל קבע בישיבה לימוד סדר קדשים ומפעם לפעם מסר שיעורים בעניינם אלו, ואנחנו התחלנו ללמוד בהשפעתו את מסכתות סדר קדשים.

■ ראש הישיבה גם ימליץ לאברכים להשתלם בחלק זה של לימוד קדשים?

לא לכל אחד יש נטייה ללמוד קדשים. על קדשים אמרו במליצה 'שאני קדשים דמשי'... לי באופן אישי הייתה נטייה לזה, כאמור כבר כבחור בישיבה, ואף כאברך. אבל הכרתי כמה וכמה תלמידי חכמים גדולים מאד, שכוחם היה גדול כשאר חלקי התורה אך בסדר קדשים לא באותה דרגה. בפולין אהבו מאד ללמוד קדשים. אני מכיר אברך תלמיד חכם, חסיד, ממש דמות עילוי של פעם, שמגיע הרבה לדבר בלימוד. הוא בקי בכל סדר קדשים, עם כל התוספות וכל ה'תורות' של בריסק וחזון איש.

כשאנחנו למדנו קדשים, לא היו לנו כמעט ספרים. הספר שאנחנו (אני והחברותא שלי) למדנו אותו, היה 'חק נתן' (שמדפס באסיפת זקנים של מרן הח"ח), של אחד מחכמי ספרד. כיום נפוצים יותר ספרים, יש את הקרן אורה, את החזון איש והחידושים של הגר"ח והגר"י מבריסק.

ציון) שהיה מגדולי רבני ליטא בדורו – לספר 'משנה ברורה' של מרן החפץ חיים, באלו תארים הוא מתאר את שבחו של החפץ חיים? ארבע מילים – 'מעמיק נפלא ביושר העיון'. בתארים אלו הוא בחר לכנות את רבינו הגדול גאון עולם וציס"ע – 'מעמיק נפלא ביושר העיון'.

"בשעתו מאד התפעלתי מזה, ושמחתי לשמוע אחר כך שאומרים גם בשם מרן החזון איש, שאמר שההסכמה הכי חזקה למשנה ברורה היא הסכמתו של רבי בן ציון ביילסקער... הוא היה גאון מופלא. הספר שלו 'שערי ציון' הוא ספר גדול מאד, דומני שאומרים שמרן הגר"ח מבריסק היה מפנה אליו שאלות. מרן החזון איש בהלכות עירובין (סי' מ"ד) מקדיש סימן שלם לוויכוח עם דברי ה'שערי ציון' ולשאת ולתת בדבריו, לא עם כל אחד מרן החזון איש מתוכת..."

■ האם אברך הלומד בכולל צריך לשאוף גם להגיע למצב של "ללמד", על ידי משרה של הרבצת תורה?

לא אוכל להתייחס לזה באופן מסוים, רק אומר, שלעתים קבלת משרה גורמת לצמצום הלימוד של האדם. יש גם מצבים שהיא לא מכיאה לצמצום, ולעתים היא אף מגדלת את כמות ואיכות הלימוד, והנושא הזה הוא פרטי ושונה אצל כל אחד לפי מצבו ודרגתו.

אני ראינו את הר"מים שלי בישיבה, מרן הגאון רבי שמואל זצוק"ל, מרן הגאון רבי דוד זצוק"ל, הם היו מונחים כל היום בלימוד. הם גם אמרו שיעורים, אבל במהותם היו מונחים כל כולם בלימוד. [על רבי שמואל אני אמרתי הגדרה פעם, שמעתי שהיא גם התפרסמה – 'ראש לראשי הישיבות'. עליו גם היה ידוע שהיה בקי בשאר חלקי התורה].

אבל חובה לדעת, שגם מי שלא הגיע למשרה תורנית של הרבצת תורה, אך הוא עצמו גדל ונהיה תלמיד חכם, הרי הוא גם כן בבחינת 'מועיל לאחרים'. ואדרבה, הרבצת תורה, התועלת שלה לאחרים היא מוגדרת מאד, אך תלמיד חכם הוא 'מועיל לאחרים' בעצם. היה לי חברותא, הרב דיסלדורף זצ"ל, למדנו בחברותא בכל ימי בין הזמנים, הוא גם כתב ספרים מועילים, והוא היה אברך כל חייו, אברך בכולל. [הוא תמיד ביקש ממני לבחור סוגיות הנוגעות לענייני ממונות, בחושן משפט. עשרות שנים למדנו יחד].

לעתים אברך נדרש למשרה מכל מיני סיבות, או מסיבות אישיות, או סיבות כלכליות, והשאלה הזו צריכה להיות מוכרעת לפי מצבו הפרטי והאישי. כשלעתים מגיעים אברכים להתייעץ, שוטחים שתי אפשרויות, אני משוחח איתם, מנסה להבין יחד איתם מה מצבם, ולא פחות מכך – מנסה להבין מה הם באמת מבקשים לעשות. ואנו משוחחים יחד עד לקבלת ההחלטה בס"ד.

◆ ◆ ◆

**"עלינו לפעול
ולייקר את אברכי
הכוללים הללו,
אשר עליהם
עומד העולם.
הם מחזיקים
את העולם, הם
מחזיקים את
האידישקייט,
הם, לומדי העיון
הצומחים להיות
תלמידי חכמים,
צריכים לשבת
בכותל המזרח."**

לנוזקין, וזו לשוננו: 'הקושיות וההיות יותר מועילות בסדר נזיקין ובדיני ממונות מסדר קדשים, אע"פ שהוא חמור והכל צריכים שם לגמרא'. כלומר, הקושיות והתירוצים שיש בסדר נזיקין מועילים מאד, והם בונים יותר את הלימוד וההלכה, אך בקדשים, זקוקים יותר ליריעות ולגמרא.

"אני בישיבה למדתי מסכת יומא, שהיא כולה (חזק מפרק אחרון) בעניני קדשים, ושמענו שיעורים ממרן הרב מפוניב' זצוק"ל. למדתי בחברותא עם הגאון רבי יחיאל צוקרוב זצוק"ל. אני זוכר, שהייתה לי אז משיכה גדולה ללמוד מסכת חגיגה, בשל חיבורו של רבנו הש"ר אבן' על מסכת זו. מאד אהבתי ללמוד את הספר הזה, ועל כן היה לי חשק מיוחד ללמוד את המסכתות שעליהן חיבר הוא את ספרו.

לימים, סיפר לי שאר בשרי, כ"ק האדמו"ר מסטריקוב זצוק"ל, שהיה גברא רבה ותלמיד חכם מופלג, תלמיד מרן הגר"ז זצוק"ל, שהוא זוכר שבפולין גם היה מאן דהו שהתבטא כך, כנראה שזו תכונה פולנית..."

וכידוע, שאותו טורי אבן – הלא הוא רבנו השאגת אריה – כתב גם על יומא את ספרו 'גבורת ארי'. "אתם יודעים אולי מי הרפס את הגבורת ארי על יומא?" שואל הגאון הגדול ראש ישיבת סלבודקא שליט"א ומפנה אותנו לארון העומר בזוית החדר, "שם בתוך שקית, יש את ה'גבורת ארי'". ואכן, מתוך שקית אני מחלצים כרך 'גבורת ארי' מתפורר, שדרתו אכרה מזמן, ורפיו גדושים הערות. [אחד הנוכחים מציג באדיבות להשיג כרך חדש ומתוקן – ונענה בשלילה כמובן.]

ראש הישיבה שליט"א מקריא משער הספר את הנוסח – "יצא לאור ע"י הרב ר' ישראל מאיר הכהן מראדין נ"י". בחיבה גדולה הוא הופך את הרך, וממליץ לנו להקשיב לערותו של מרן החפץ חיים זצוק"ל, אותה כותב הוא בשולי הקדמתו לספר הנ"ל: "ושמעתי מהגאון ר' חיים עוזר גראדינסקי מו"ץ דוילנא, שחתנו הגאון מוהר"ר אלי' אליעזר זלה"ה ואבי זקנו הגאון מוהר"ר יצחק זלה"ה, בלמד מס' יומא, היו משתעשעים בכתב יד הזה שה' מונח בוילנא כל הזמן. והגאון ר' חיים עוזר הי' משתוקק ג"כ להוציא לאור".

"מי היה יותר מבוגר, החפץ חיים או רבי חיים עוזר?" הוא מתפעל עד לאחת, "הרי החפץ חיים היה מבוגר ממנו לפחות בעשרים וחמש שנה, והוא מספר לנו שרבי חיים עוזר השתוקק להוציא את הספר לאור... בזמן הדפסת הספר הזה היה רבי חיים עוזר בערך בן ארבעים וחמש, ומרן החפץ חיים מספר על המו"צ דוילנא שרצה מאד להוציא את הספר לאור..."

ראש הישיבה שליט"א ממשיך ומתפרק על זיכרונות הימים ההם: "כשלמדנו קדשים, הייתי מתכתב הרבה בדברי תורה המטק בעמוד 23

[משהוזכר הספר 'חק נתן', מעיר אחד מבני ביתו של ראש הישיבה שליט"א, כי על פי המסופר, את הספר הזה חיבר מחברו בטרם הגיעו לגיל מצוות.

ראש הישיבה שליט"א מתקן את השמועה בחיך: "כמעט כל סיפור טעון תיקון" הוא מפטיר, וטורח להבהיר את העניין: "את הספר הזה חיבר הגאון רבי נתן בורג'יל, מגאוני תונים. מרן החפץ חיים מצא את הספר הזה ראוי לצרף אותו לחיבור שהוציא לאור – 'אסיפת זקנים'. ובכן, בספר הזה, הרפס רבי נתן קונטרס מבני, רבי אליהו, דברים שחידש רבי אליהו קודם שהגיע לגיל בר מצווה. חידושים נאים מאד. החיד"א בספרו 'מעגל טוב', מציין לשבח את יהודי תונים שכבר בגיל צעיר לומדים בעיון".

וכך ניהא דעתיה של רבי רב שליט"א, מוסיף הוא ומתקן טעות דומה: "ישנה טעות שרווחת בקרב רבים, הסבורים שאת ספר 'שב שמעתתא', חיבר רבנו הקצות החושן קודם גיל בר מצווה. וזאת, על שום ביטוי המופיע בהקדמת הספר".

כמין ימא לטיגנא נוטל ראש הישיבה שליט"א את שנותיו שכולן שווים לטובה בתורה, אורך ימים ושנות חיים יוסיפו לו, ניגש לארון הספרים, מוציא בחיבה את כרך 'השב שמעתתא' הבלוי, ומקריא מתוכו: "הקונטרס הזה חברתו בעודי בימי הילדות והשחרות. ואבני פינותיו טרם היותי לאיש ידה ידיתי". ובכן, יש הסבורים שהביטוי 'טרם היותי לאיש' מורה על גיל פחות מכר מצווה, אך זו ודאי טעות, והוא היה בוודאי מעל גיל שלוש-עשרה. הלשון הזו היא מליצה בעלמא".

הוא מסיים מעניין לעניין: "ההקדמה של 'הקצות החושן' היא חשובה מאד, וראוי לכל אחד לקרוא אותה. אני נוהג לומר, שההקדמה הזו, היא ה'סעיף קטן' הראשון ב'קצות'..."

כי מטית לקדשים תורה שבכתב

הוא שב לסוגיית לימוד סדר קדשים: "בלימוד קדשים צריך למצוא טעם, ולא כולם משיגים את זה. זה סוג מסוים של 'לומדות'. הנה, אקריא לכם רמב"ן המבאר את ההבדל בין לימוד קדשים ללימוד נזיקין".

ושוב, ניגש ראש הישיבה שליט"א לארון הספרים, כשהוא מקדים ומבאר: "בגמרא בבבא מציעא (קט, ב) אומר אחד האמוראים לחברו ששאלו שאלה מסוימת – 'כי מטית לשחיטת קדשים תא ואקשי לי', ויש שם שני פירושים בראשונים, אם מתכוון לומר שהקושיה הגונה ועל כן יש להמתין ללימוד קדשים שהוא לימוד עמוק, או שבא לדחותו. והרמב"ן שם מבאר את ההבדל בין קדשים

"אברכי הכוללים, נשותיהם ובניהם – הם הם מחזיקי העולם, וקיום האידישקייט תלוי רק בהם!"

המשך מעמוד 15

אבל בר מן דין, כל מי שמביט כיום בעין פקוחה, יודע כי גם היום, ברורנו, אין שום יכולת והיתכנות להעמדת וקיום האידישקייט ללא הכוללים. הרוחניות של הכלל תלויה באברכים. דקרוק ההלכה גם בחיי הכלל, הכלל זה האברכים. צורת החיים של הציבור כולו, זה רק האברכים. צורת החיים של דורות קודמים, בחו"ל, הייתה שונה לחלוטין. כיום, אלולא אברכי הכוללים, אנו עלולים למצוא את מצב האידישקייט כולו בדרדרון חמור ח"ו, כך שממה נפשך השאלה גם לא מעשית לימינו אנו.

גם הללו שלא זוכים ללמוד כל היום בכולל, לומדים חצי יום, קובעים עתים לתורה – ההצלחה הרוחנית שלהם, היא בזכות אברכי הכוללים הלומדים יום שלם.

לא ניתן להמשיך ולבסס את היהדות כיום על פי צורת החיים שהייתה מקובלת בחו"ל לפני דורות, זה יביא רח"ל לקריסה רוחנית. הניסיון מוכיח, שאלו שעסקים גם במסחר ובפרנסה וכד', לא יכולים לעסוק גם בלימוד בעיון כראוי. הראש לא יכול להתפנות לשני דברים. לגדול באמת ולחיות תלמיד חכם, צריכים להיות שקוע רק בלימוד העיון!

■ מה נקודת ההבדל היסודית בין דורות ראשונים לדורנו אנו?

אנחנו חיינו באווירה לפיה הפרנסה נצרכת בבית לשם האוכל והצרכים החיוניים בלבד. אבי ז"ל היה עוסק במסחר, אך בתוך העסק גופא היה עסוק בעומק העיון ממש, כי כל הגישה לפרנסה הייתה שונה: המטרה הייתה להביא אוכל. אז גם לא היו הרבה קונים, והזמן היה מרובה. אנחנו כיום ברור של מותרות, הפרסומים השונים נותנים וגורמים תיאכון לעוד ועוד צרכים. איננו מומחה גדול בכלכלה – אימר הגאון הגדול שליט"א – אך הרבה הזה פשוט: גם דברים שאליבא דאמת לא היינו נזקקים להם, אחרי שכבר נחשפנו אליהם והורגלנו אליהם, כיום הם הופכים לצרכים ממש.

טלו דרך משל את המזון. לפני כמה עשרות שנים, היה לא פחות חם, ואנשים הסתדרו בלעדיו. מרגע שהוא הפך למוצר מקובל, אנשים כיום באמת לא יכולים לנהל חיים בלי מיוזג אוויר.

אני כילד, לא קיבלתי אף פעם סוכריות. אכלנו ושתינו טוב ברוך ד', אבל סוכריות היו מוציאים רק לכבוד האורחים. אבל כיום, חובה לתת לילד סוכריות, היום זה כבר צורך. אמנם, עלינו להזהר ולשים את הגבולות. לא לעודד את צריכת המותרות ע"י פרסומים וסקרים למיניהם. מציגים כל מיני אנשים, כביכול הם מאושרים יותר בגלל מותרות כאלו ואחרים. לזה ייקרא מאושר? הוא כעת מחייך בתמונה, זה מאושר?

והגאון הגדול ראש ישיבת סלבודקא שליט"א חותם מעין הפתיחה: "באברכי הכוללים ולימודם, מיתלי תלי וקאי העולם, וקיום האידישקייט".

ועדיין אין דעתו נוחה, עד שהוא מוסיף ומחדד: "לשם קיום היהדות בדורנו, לא די שתהיה קבוצה נבחרת של אברכי כוללים. קיים צורך קריטי להרבות עוד ועוד את ספסלי הכוללים! כל אברך אחד נוסף חשוב. אף אחד לא יכול לומר שיש כבר מספיק אברכים והוא פטור! אין לומר שיש כבר מספיק, אלא צריך להרבות ולעודד עוד ועוד!"

"ועינינו רואות שב"ה בסך הכל יש סיעתא דשמיא גדולה לאברכים ולכוללים. יש היום גבירים ופתחון לב שלהם באופן שלא היה אף פעם. ועלינו לפעול ולייקר את אברכי הכוללים הללו, אשר עליהם עומד העולם. הם מחזיקים את העולם, הם מחזיקים את האידישקייט, הם, לומדי העיון הצומחים להיות תלמידי חכמים, צריכים לשבת בכולל המזרח".

עם רשכבה"ג מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, וגם, להכביל בין חיים לחיים, עם הגאון רבי משה מרדכי שולזינגר זצוק"ל. הוא גם הרפס הרבה מהמכתבים.

"את רבי חיים שליט"א הכרתי אצל מרן החזון איש. הקשר היחיד שהיה לנו היה בלימוד, לא בשום דבר אחר. עסקנו הרבה בלימוד, (בכתיבת מכתבים אליו, ובתשובותיו בכתב עליהם) בהרבה נושאים, בעיקר בקדשים, אך גם בסדר ודעים. אחר כך מרן הגר"ח הוציא את הספר על מזווה, והוא שלח לי אותו, ולמדתי את הספר הזה בחברותא עם ר' דוד'ל פרנקל זצ"ל. הוא היה מגיע לכאן הביתה כליל שבת, בבית היה חושך (לא היה אז חיבור לנגרטור), והיינו לומדים יחד את ספרו של מרן הגר"ח, לאור מנורת נפט. למדנו את מסכת מזווה של מרן הגר"ח, ואת ברייתא דמלאכת המשכן שלו. כתבתי לו הערות על הספרים, ואת חלקם הוא הרפס."

"אבל הראשון שהתכתבתי אתו בחידושי תורה, בעיקר בסדר קדשים, היה זה עור כשלמדתי בישיבת חברון, והיה לי אתו קשר מיוחד, הוא למד בפוניבז' – היה זה הגאון הגדול מורנו רבי יעקב ארלשטיין זצוק"ל". [הצדיק רבי יעקב ארלשטיין' מקפיד ראש הישיבה שליט"א להכתירן].

■ בימים אלו, רבים מהאברכים לומדים בבתיים ובחצרות, בשל נגיף הקורונה שהשכיח את סדרי הלימוד בכוללים וכישיבות. ומתברר, שרבים מהם חשים דווקא התעלות ודוממות מיוחדת מצורת הלימוד הזה, למרות שבדרך הטבע היא צורת לימוד קשה יותר ונוחה פחות. מה ההסבר לכך?

יש לכך כנראה גם הסברים סגוליים וכד', אך אני חושב שההסבר הוא גם באופן פשוט יותר ושכלי יותר: כאשר אדם חווה חוויה מיוחדת, מצב שונה ולא רגיל – הוא מקבל התעוררות מהרגע, והוא חש אותו באופן עז ומוחשי יותר. הלימוד הזה, הוא שונה מהלימוד ביום-יום, ועל כן הם חשים את הלימוד הזה באופן מיוחד, והוא נחרט כחוויה בליבם. במצב מיוחד – אדם זוכה להתעוררות.

■ אבל כשיטה, הדרך הנכונה היא ללמוד בחבורה, בכולל. לא ביחיד. איננו אומר דעות לאיש מה לעשות, אבל העובדה היא, שרק מעשים הצליחו בלימוד באופן יחיד. לרוב ציבור הלימודים, יש צורך בחבורה, בכולל.

הזון לדורות

אברכי הכוללים – מקיימי האידישקייט!

אנחנו מבקשים בהורמנא, לברך שמועה יסודית שנמסרה – כך יש אומרים – משמו של מרן החזון איש:

■ ישנם הנורסים, שכאשר מרן החזון איש זצוק"ל העמיד את צורת אברכי הכוללים כצורה המקובלת כיום – לפיה האברכים יושבים בהיכלי התורה כל היום או רובו – הוא עשה זאת מתוך הצורך ששרד בשעתו, להעמיד את צורת היהדות והאידישקייט בארץ ישראל בשנות קום המדינה. לפי שמועה זו, מרן החזון איש למעשה העמיד את הצורה הזו כ'הוראת שעה', אך לא כדרך הסלולה לרבים ובאופן קבע. האם יש ממש בשמועה זו? ומה שיעור הוראת שעה זו?

את השמועה גם שמעתי, אך אני סבור שאין בה ממש. ככלל, רוב הסיפורים והשמועות סובלים מחוסר דיוק.